

Лідія БІЛІЧЕНКО

магістр історії, випускник Чорноморського національного університету ім. Петра Могили, вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, індекс 54003 (di_bilichenko@ukr.net)

ORCID: orcid.org/0000-0001-5547-9248

Бібліографічний опис статті: Біліченко, Л. (2024). Дивізія Ваффен-СС «Галичина»: формування та участь у боях на фронтах Другої світової війни (1943–1945). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 15(57). 106–112. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.15/57.11>

ДИВІЗІЯ ВАФФЕН-СС «ГАЛИЧИНА»: ФОРМУВАННЯ ТА УЧАСТЬ У БОЯХ НА ФРОНТАХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1943–1945)

Анотація. *Мета дослідження* – дослідити історію формування та участь у бойових діях дивізії Ваффен-СС «Галичина» протягом 1943-1945 рр. **Методологія дослідження.** *Методологічною базою роботи є принципи історизму, об'єктивності, системності, науковості, всебічності та конкретності. Їх сукупне застосування дозволило розглядати досліджувані процеси та явища згідно динаміки їхнього розвитку, абстраговано від індивідуальних поглядів і переконань, намагаючись досягти максимально повного та різнопланового розкриття заявленої проблеми. Вище перераховані принципи й підходи є універсальними засадами будь-якого наукового дослідження, тому застосовуються комплексно у всій роботі. На їх основі була сформована відповідна методологічна база, в якій поєднуються загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціально-історичні методи пізнання. Наукова новизна.* *Наукова новизна роботи полягає у залученні досі неопублікованих документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Висновки.* 28 квітня 1943 р. офіційно була створена українська дивізія Ваффен-СС «Галичина», після того, як німецькі війська зазнали поразки у Сталінградській битві. Набір добровольців розпочався у травні. Для проведення цієї акції був організований окремий комітет із колишніх старшин УГА під назвою «Військова Управа», головою якої став Альфред Бізани, галицький німець, колишній полковник УГА. Командиром дивізії був призначений полковник Фрайтаг, який однак не належав до військ СС, а служив при німецькому Генеральному Штабі. Офіційно комісія по набору добровольців діяла до 17 травня 1943 р. Щодо безпосередньої участі у бойових діях, то німецьке командування спочатку планувало ужити дивізію на південно-східному відтинку фронту в районі Станиславова Коломиї. Сталося, однак, інакше. Підготовка наступу Червоної армії в напрямі Львова змінила це рішення. Дивізію кинули в район Бродів, де вона укріпилась у другій оборонній лінії. З 11 тисяч офіцерів і вояків дивізії тільки приблизно 3 тисячі вирвалися з того кільця і дісталися на захід. Решта попала в полон, згинула або перейшла в лави УПА. З поворотів з-під Бродів та нових рекрутів у Нойгаммері створено відносно скоро (вересень-жовтень) нову дивізію, яка згодом приймала участь у бойових діях на території Словаччини та Югославії.

Ключові слова: Дивізія Ваффен-СС «Галичина», Дистрикт Галичина, Отто Вехтер, Альфред Бізани, Командир Фрайтаг, Броди, Друга світова війна.

Lidiia BILICHENKO

master of history, graduate of the Petro Mohyla Black Sea National University, 68 Desantnykiv Str., 10, Mykolaiv, Ukraine, postal code 54003 (di_bilichenko@ukr.net)

ORCID: orcid.org/0000-0001-5547-9248

To cite this article: Bilichenko, L. (2024). Dyviziiia Vaffen-SS «Halychyna»: formuvannia ta uchast u boiakh na frontakh Druhoi svitovoi viiny (1943–1945) [Waffen-SS division “Halychyna”: formation and participation in battles on the fronts of World War II (1943–1945)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*. 15(57). 106–112. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.15/57.11> [in Ukrainian].

WAFFEN-SS DIVISION “HALYCHINA”: FORMATION AND PARTICIPATION IN BATTLES ON THE FRONTS OF WORLD WAR II (1943–1945)

Abstract. *The purpose of the study – to investigate the history of the formation and participation in combat operations of the Waffen-SS division «Galichyna» during 1943–1945. Research methodology.* The methodological basis of the work is the principles of historicism, objectivity, systematicity, scientificity, comprehensiveness and specificity. Their collective application made it possible to consider the researched processes and phenomena according to the dynamics of their development, abstracted from individual views and beliefs, trying to achieve the most complete and diverse disclosure of the stated problem. The principles and approaches listed above are universal principles of any scientific research, therefore they are applied comprehensively in the entire work. Based on them, an appropriate methodological base was formed, which combines general scientific, interdisciplinary and special-historical methods of cognition. **Scientific novelty.** The scientific novelty of the work lies in the involvement of hitherto unpublished documents of the Central State Archive of the highest bodies of government and administration of Ukraine. **Conclusions.** On April 28, 1943, the Ukrainian Waffen-SS «Galichyna» division was officially created after the German troops were defeated in the Battle of Stalingrad. The recruitment of volunteers began in May. Military Administration», the head of which was Alfred Byzants, a German from Galicia, a former colonel of the UGA. The commander of the division was appointed Colonel Freitag, who, however, did not belong to the SS troops, but served at the German General Staff. The volunteer recruitment commission officially operated until May 17, 1943. As for direct participation in hostilities, the German command initially planned to use the division on the southeastern part of the front in the area of Stanislavov Kolomyia. However, it turned out differently. The preparation of the Red Army's offensive in the direction of Lviv changed this decision. The division was thrown into the Brody area, where it entrenched itself in the second line of defense. Of the 11,000 officers and soldiers of the division, only about 1,000 broke out of that ring and reached the west. The rest were captured, died or joined the ranks of the UPA. A new division was created relatively soon (September-October) from the diversions from Brody and new recruits in Neuhammer, which later took part in hostilities on the territory of Slovakia and Yugoslavia.

Key words: *Waffen-SS Division «Galichyna», District Halychyna, Otto Wechter, Alfred Bizanz, Commander Freitag, Brody, World War II.*

Постановка проблеми. У Другій світовій війні у лавах військ СС крім німців боролися сотні тисяч осіб, які не були німцями за національністю. Річ у тім, що у ході військових дій становище німецьких військ погіршувалося, і незабаром непохитний Гімлер все ж таки видав розпорядження про допуск на службу представників «ненімецьких» та «неарійських» народів. Так, у СС з'явилися добровольці зі слов'янських, мусульманських, азіатських і навіть африканських народів. У СС з'явилися 22 іноземні дивізії, і навіть дві іспанські добровольчі роти, куди увійшли склади 250-ї іспанської дивізії. У військах СС служили навіть представники нейтральних країн, серед яких було від 100 до 130 шведів.

Не виключенням була і українська дивізія СС «Галичина», яка була створена 28 квітня 1943 р. після того, як німецькі війська зазнали поразки у Сталінградській битві. Набір добровольців розпочався у травні. Для проведення цієї акції був організований окремих комітет із колишніх старшин УГА під назвою «Військова Управа», головою якої став Альфред Бізанц, галицький німець, колишній полковник УГА, а секретарем – сотник УГА Осип Навроцький.

Аналіз досліджень. Зі встановленням Незалежності України інтерес до дослідження дивізії Ваффен-СС «Галичина» значно зріс. Почали розсекречуватися архіви і з'явилися нові факти, які допомогли дослідникам об'єктивно дослідити роль та значення дивізії у Другій світовій війні. Серед істориків які займалися зазначеним питанням, можна виділити праці Н. Мизака, Р. Пономаренка, О. Хом'яка, Є. Чернова та В. Щербана.

Мета дослідження. Дослідити історію формування та участь у бойових діях дивізії Ваффен-СС «Галичина» протягом 1943–1945 рр.

Виклад основного матеріалу. 1943 р. приніс велику катастрофу 6-ї німецької армії під Сталінградом і висадку союзних військ у Північній Африці. Втрати на фронтах війни послабили німецьку воєнну машину і людські резерви. Тому можна було сподіватися, що німецький уряд

змінить свою самовбивчу політику відносно східноєвропейських народів. Ситуація сприяла тим німецьким політикам, які бажали ближчої німецько-української співпраці. Так дозріла і набула конкретних форм ідея губернатора Галичини Вехтера створити при німецькій армії українські військові частини. Це, на його думку, скріпило б німецькі військові резерви і, можливо, припинило б або принаймні зменшило б протинімецькі акції українського збройного підпілля. Це був час, коли українська молодь масово вступала в лави УПА, яка вже успішно протиставилась окупаційній владі та її тероріві.

28 квітня 1943 р. проголошено прокламацію про створення дивізії. Оформилась Військова Управа з полковником А.Бізанцом у проводі (старшина Української Галицької Армії) та з уповноваженими по окружних і повітових містах Галичини (Українська дивізія «Галичина», 2008: 11–12).

У пропагандистському зверненні до майбутніх добровольців віком від 15 до 20 років, німецьке командування зазначило таке: «Незабаром покличуть Ваших синів від 15-ти до 20-ти років життя до великої вирішальної боротьби, в ній йде про «бути» чи не «бути» європейського континенту. Вони повинні стати в ряди воєнної служби у Німеччині. Там вже є 10-ти річний хлопчина, який своєю працею у воєнній службі причинюється до остаточної перемоги. Він працює як вістун легунства. Інший 15-ти річний хлопчина зголосився добровільно і працює як помічник у протилетунській артилерії. Так є у Франції, Словаччині, Італії, Болгарії та Румунії. Усюди вступає молодь в ряди бойового фронту своїх дорослих друзів. Українська молодь не може теж залишитися позаду. Ваша мала Батьківщина – галицька земля повинна залишитися європейським краєм. Тому закликаємо Вашу молодь, щоб вона включалася в ряди юнаків СС, як помічники у протилетунській артилерії. У цей час, коли інші втікають у ліси, Ваша молодь буде боротися за свободу Вашого краю, за єдність Європи, за волю і справедливість. Тільки такою співучастю у сьогоднішній завзятій боротьбі можуть Ваші сини бути гідними стати поруч їх старших товаришів, які є сьогодні в стрілецькій дивізії СС «Галичина».

Ваші сини пройдуть чотири-тижневий вишкіл в одному з таборів Генеральної губернії. Опісля вирушать вони в Німеччину, як активні помічники протилетунської артилерії. Ваші сини будуть постійно Вам писати, як їм захочеться. Крім цього, ними буде опікуватися Уряд для молоді при Губернаторові Галичини. Тому, що адреси синів можуть в перших часах часто змінюватися, закликаємо батьків і родини висилати свої посилки через Уряд для молоді при Губернаторові Галичини» (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 3, арк. 3).

Негайно після прибуття до Львова усі добровольці задля реєстрації відвідати Штаб Формування, що знаходився на вул. Парковій. Після реєстрації потрібно було розформуватися за таким порядком:

– всі колишні старшини, лікарі, дантисти, аптекарі, ветеринари спрямовуються до Військового приміщення, яка розташована на вул. Абрагамовича. Комендант приміщення – Микола Дужиг;

– колишні підстаршини спрямовуються до Гартенштрассе. Комендантом приміщення був призначений Остап Павліз (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 4, арк. 5).

10 травня 1943 р. завершилася перша хвиля набору українських жовнірів до Галицької військової одиниці. Одна із трьох волостей на 12 148 мешканців дала 7 осіб, друга на 11 353 мешканців дала 7 осіб, а третя на 3 000 мешканців дала 11 осіб. У подальшому Повітова Військова Управа продовжувала свою діяльність набору аж до 17 травня 1943 р. 11 та 12 травня вона працювала формально в Рогатині. Від 13 травня працювала у таких волостях: Конюшки, Підкамінь, Пуків, Княгиничі. 14 травня комісія переїхала до Болшовець, а 15 травня працювала уже у Бурштині (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 2, арк. 1). (структуру курінного штабу Див. на Таблиці 1 – прим. автора).

Задля проведення пропаганди серед місцевого населення Військова Управа переслала військовим референтам пропагандистські листки. В окремому листі до прокламацій зазначалося, що: «Пересилаємо Вам відповідну кількість пропагандистських листів. Листки потрібно використати якнайбільш раціонально, а саме, в кожному селі розліпити коло церкви, на будинку

Таблиця 1

Група командантів	Ланка на колесах	Ланка зв'язку	Босва ланка	Ланка возів
Курінний командир	Підстаршина як командир вістових	5 підстаршин	Платник	Помічник лікаря
Ад'ютант	4 наколесники як вістові	14 стрільців	Збройовий майстер	Підстаршина як командир бойової ланки
Старшина для доручень		2 малі телефонні команди	Підстаршина, завідуючий зброєю	5 візників
Курінний лікар		4 тайстрові радієві команди	Санітарний підстаршина	Помічники збройового майстра
2 кінні вістові				кухарі
2 вістові наколесної ланки				стельмах

Джерело: ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 4, арк. 12

громадського уряду, на будинку УОТ та Кооперативу. Крім цього, треба дати якусь кількість до рук довіреним особам в селі, які мали би ці листки використовувати для освідомлення населення на випадок, якщо б зловна рука листки поздирала.

Решту примірників пустити в обіг кличем: «З хати до хати», – «З рук до рук».

В місті і містечках поступити у подібний спосіб.

Довідених осіб слід забов'язати використовувати всілякі сходини, збори тощо, на те, аби голосним відчитуванням ознайомлювати громадянство зі змістом листка (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 2, арк. 2).

У пролозі до листа також зазначалося: «Пересилаємо Вам пропагандистські плакати «Ставайте до боротьби!». Нехай кожний власник подбає аби плакат був обов'язково розліплений в місці його осідку. Крім цього, плакат повинен бути розміщений в домівці Окружного комітету, в кожному УСТ, в громадських урядах, кооперативах. На кожне село потрібно виділити необхідну кількість плакатів. Треба подбати про те, аби плакат був не тільки в оселях, але теж був наліплений на покинутих більшовицьких танках, які знаходяться вздовж доріг.

На друк плакатів Військова Управа виділила велику суму грошей, тому спеціально звертаємо увагу повновласників на те, аби плакати не залежувалися, не нищилися, а використовувалися в тій поважній цілі, для якої їх призначено» (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 2, арк. 3).

В обіжнику голови Військової Управи полковника Альфреда Бізанца до усіх Окружних і повітових повновласників Військової управи пригадувалося, що всілякі прохання до Військової управи у справах відпусток, рекламацій і т.п. мусять йти службовою дорогою, себто через дотичних Окружних чи Повітових повновласників. Відвідування добровольців в Гайделягрі було заборонено.

У листі до старшин, командир дивізії Фрайтаг відзначив, що: «Початкова стадія створення нашої дивізії вже минула. Також чисельно наближуємося до стану дивізії. Досі ми посвячували найбільше часу на організаційну роботу, а тепер в найближчих тижнях спрямовуємо усі наші сили на вишкіл. Половина підстаршин і стрільців дивізії перебуває на вишколі в Рейху. Як звітують вишкільні частини, вишкіл добровольців проходить задовільно. По закінченні вишколу вернуться ці мужі до нас уже вишколеними вояками.

Тепер є нашим завданням підняти добровольців в Гайделягрі вишкільно на рівнорядний ступінь, щоб запевнити дивізії одноцілий вишкіл. Справою старшин, отже завданням кожного з Вас, є досягнути ту ціль. Завдання це є важке, бо не дивлячись на те, що кожний навчився в останньому півріччі, того ще мало, щоб дати дивізії військовий стрижень і моральну опору, якої вона потребує, щоб вистоятись перед ворогом. Це можна досягнути тільки при допомозі Старшинського Корпусу, себто кожного з Вас зокрема. Хоч багато з вас сповнює сумлінно свої старшинські обов'язки і є добрими вояками, все таки мушу ствердити, що в Старшинському Корпусі, а передовсім у піхотних частинах, існують ще значні недостачі. А лад в Старшинському Корпусі буде щойно тоді, коли кожний буде свідомий обов'язків.

Перший обов'язок старшини, це бути для стрільців прикладом вояцького життя. Семе цього бракує багатьом старшинам, а тільки приклад може мати успіхи. Це впершу чергу вимагає твердості до самого себе.

Кожна спроба особистої вигоди, всяких забаганок, пияцтво, неточність, голошення себе хворим з особистої неохоти до служби або взагалі неявка на службу без поважної причини, все вказує не хибне розуміння честі...» (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 4, арк. 31).

В останні дні січня-лютого 1944 р. був закінчений іспит зрілості в гімназіях і учительських семінаріях. Тому, Альфредом Бізанцом був виданий наказ негайно увійти в контакт з директорами шкіл і прохати їх, аби вони улаштували з абітурієнтами пропагандивне зібрання, на якому мають бути промови в тому дусі, щоб вони голосилися добровольцями до дивізії. До шкіл, які містили найбільшу кількість учнів, приїздили пропагандисти зі Львова (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 2, арк. 9).

29 січня 1944 р. Військова управа «Галичини» закликала добровольців взяти участь у великій українській маніфестації, яка відбулася 30 січня 1944 р. на вул. Францішканська, під будинком Інституту Народної творчості (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 3, арк. 6).

У справах утримання родин добровольців СС дивізії «Галичина» були видані такі урядові розпорядження:

- «Про зрівняння прав забезпечення родин добровольців дивізії з родинами німецьких вояків»;
- розпорядження пана губернатора Дистрикту Галичина від 29.05. 1943 р. за № 22 «Про визнання родинам покликаних добровольців законного утримання за тими самими постановами і у цій самій висоті що і німцям»;
- Про подальшу виплату зарплатні покликаних до СС дивізії «Галичина».

Усі розпорядження передусім торкались родин тих добровольців, котрі працювали в приватних установах, вели якесь підприємство, або виконували вільну професію. Родинне утримання, яке отримувала родина покликаного до війська, могло покривати кінцеві життєві потреби.

До тих хто вправі отримувати утримування відносилися такі групи:

- дружина та діти покликаного до війська;
- сепарована або розведена дружина, якщо покликаний забов'язався її утримувати, внуки та родичі вихідної лінії (батьки, брати та сестри).

Приналежні до першої групи – дружина та діти, одержують утримання не потребуючи доказувати що вони дійсно причетні до родини військового. Особи другої групи мають право одержувати родинне утримування тільки тоді, коли покликаний до війська, аж до дня призову в цілості або в головній мірі їх утримував. Приймається, якщо покликаний до дивізії був утримувачем зазначених вище категорії осіб, якщо він упродовж останнього пів року половину своїх доходів віддавав на покриття їх життєвих потреб (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 1, арк. 18).

Під самим поняттям родинного утримування розуміється ставка на прожиток або ж табелярна ставка. Поміж цього надається:

- допомога на чинш;
- допомога під час недуги і допомога для вагітних;
- допомога на дітей;
- допомога для сліпих, глухонімих і калік;
- внески на суспільне забезпечення;
- надзвичайні допомоги.

На основі урядових розпоряджень родини добровольців отримували законну грошову допомогу на отримання тоді, якщо солдат покривав перед своїм вступом у дивізію щонайменше 50% коштів на їх утримування.

Основна ставка на прожиток, що слугувала для покриття видатків на утримування життя встановлювалася відповідно до місцевих умов. Згідно цього місцевості поділялися на три класи: А, В та С. Місто Львів належало до найвищого класу, де основна ставка у порівнянні з іншими класами була більшою (табелі місцевих ставок можна побачити у *Таб. 2 – прим. автора*).

Окрім звичайного родинного утримання родина добровольця могла також отримати додаткову надзвичайну допомогу на покриття життєвих потреб. Родини промисловців діста-

Таблиця 2

Групи	Класифікація та розмір місцевих ставок			
	А	В	С	Д
Дружина добровольця, або інша особа яка досягла 16-річного віку і є головою господарства	170 злотих	140 злотих	125 злотих	180 злотих
Батьки та діти добровольця	85 злотих	70 злотих	60 злотих	90 злотих
Інші особи, які живуть у родичів вихідної лінії	55 злотих	45 злотих	40 злотих	60 злотих

Джерело: ЦДАВО. Ф – 3971. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 19.

вали родинне утримання у вигляді так званої господарської допомоги, яка призначалася лише тоді коли доброволець дивізії був промисловцем (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 1, арк. 20).

Щодо лікарської допомоги, то членам родини військового її надавали лікарі Суспільного Забезпечення та Уряду Добродійності. Крім того родини добровольців могли використовувати Амбулаторії Української Лікарні та Амбулаторії Українського Комітету. У кожному випадку члени родини добровольців повинні були надати лікареві посвідчення від Уповноваженої Військової Управи. Гонорар до приватного лікаря складав 20 злотих, а приймання лікаря на дому коштувало 40 злотих (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 1, арк. 39).

Щодо безпосередньої участі у бойових діях, то німецьке командування спочатку планувало ужити дивізію на південно-східньому відтинку фронту в районі Станиславова Коломиї. Сталося, однак, інакше. Підготовка наступу Червоної армії в напрямі Львова змінила це рішення. Дивізію кинули в район Бродів, де вона укріпилась у другій оборонній лінії. Початок наступу швидко (половина липня) поставив дивізію у фронтову лінію. Дивізія опинилася, разом із XIII німецьким корпусом, у середині оточувального маневру Червоної армії.

Згідно повідомлень учбової групи №1 СС-Панцир гренадерів: «...на підставі зізнань полонених, ворог задумує 24 вересня 1943 р. продовжувати наступ сильними ново-спровадженими силами. Летунська розвідка голосить, що ворожі транспорти прямують на Бежавн та Прібранс.

Дивізія СС «Галичина» прибула після більшєднєвного маршу 21 вересня 1943 р. в район Бенешав і отримала наказ приготуватися до оборони загальній лінії – Тайніц-Букован-Хлістов-Ірвіц.

Ворог атакує наші сили від ряду днів на захід від Молдови і 20 вересня 1943 р. вдерся на захід від Сейштман» (ЦДАВО, Ф-3971, оп. 1, спр. 4, арк. 23).

З 11 тисяч офіцерів і вояків дивізії тільки приблизно 3 тисячі вирвалися з того кільця і дісталися на захід. Решта попала в полон, згинула або перейшла в лави УПА. З поворотів з-під Бродів та нових рекрутів у Нойгаммері створено відносно скоро (вересень-жовтень) нову дивізію. Частина її – бойова група Вільднера (ім'я підполковника, який нею командував) – переїхала на Словаччину в околиці Банської Бистриці та приєдналась до відділів, які боролись проти червоних партизанів.

Незабаром також основна частина дивізії прибула на Словаччину. В районі Жіліни вона далі поповнювалась і вишколювалась, причому деякі її частини принагідно зводили менші бої з партизанами. З початком 1945 р. дивізія перейшла із Словаччини через Східню Австрію до Північної Югославії, де відразу почала тяжкі бої з тітовськими партизанами. Врешті, перекинута в район Фельдбаху (біля Грацу в Австрії), звела свої останні бої. Там її застав кінець війни (8 травня 1945 р.). Відступаючи на захід, дивізія здалась в англійський полон; тільки незначна кількість здалась американцям (Українська дивізія «Галичина», 2008: 12-13).

Висновки. Таким чином, 28 квітня 1943 р. офіційно була створена українська дивізія Ваффен-СС «Галичина», після того, як німецькі війська зазнали поразки у Сталінградській битві. Набір добровольців розпочався у травні. Для проведення цієї акції був організований окремий комітет із колишніх старшин УГА під назвою «Військова Управа», головою якої став Альфред Бізанц, галицький німець, колишній полковник УГА. Командиром дивізії був призначений полковник Фрайтаг, який однак не належав до військ СС, а служив при німецькому Генеральному Штабі. Офіційно комісія по набору добровольців діяла до 17 травня 1943 р. Щодо безпосередньої участі у бойових діях, то німецьке командування спочатку планувало ужити дивізію на південно-східньому відтинку фронту в районі Станиславова Коломиї. Сталося, однак, інакше. Підготовка наступу Червоної

армії в напрямі Львова змінила це рішення. Дивізію кинули в район Бродів, де вона укріпилась у другій оборонній лінії. З 11 тисяч офіцерів і вояків дивізії тільки приблизно 3 тисячі вирвались з того кільця і дістались на захід. Решта попала в полон, згинула або перейшла в лави УПА. З поворотів з-під Бродів та нових рекрутів у Нойгаммері створено відносно скоро (вересень-жовтень) нову дивізію, яка згодом приймала участь у бойових діях на території Словаччини та Югославії.

Джерела та література

- Мизак, Н.** (2009). Дивізія «СС-Галичина»: до і після Бродів (1944–1953). *Питання історії України*. Т. 12. С. 61–66.
- Пономаренко, Р.** (2019). Вишкіл капеланів дивізії військ СС «Галичина» в Заннгаймі та їх служба у дивізії (1943–1945 рр.). *Historical and Cultural Studies*. № 1(5). С. 35–42.
- Українська дивізія «Галичина»: Іст.-нубл. зб.** (2008). Упор. М. Слабошпицький. 3-тє вид. Київ: Ярославів Вал. 232 с.
- Хом'як, О.** (2015). Мобілізація на добровольчих принципах: набір до дивізії Ваффен Сс Галичина у прифронтових смугах (березень-серпень 1944 р.). *Інтелігенція і влада. Серія: Історія*. С. 316–329.
- Чернов, Є.** (2018). Участь українців у збройних силах Німеччини в роки Другої світової війни. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. Суми: СумДПУ. № 1(6). С. 160–163.
- Щербан, В.** (2023). Дивізія «Галичина» (1943–1945 рр.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 91 с.
- ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

References

- Myzak, N.** (2009). Dyviziia «SS-Halychyna»: do i pislia Brodiv (1944–1953) [Division “SS-Galichyna”: before and after Brody (1944–1953)]. *Pytannia istorii Ukrainy*. T. 12. pp. 61–66 [in Ukrainian].
- Ponomarenko, R.** (2019). Vyshkil kapelaniv dyvizii viisk SS «Halychyna» v Zannhaimi ta yikh sluzhba u dyvizii (1943–1945 rr.) [Training of chaplains of the division of SS troops “Galichyna” in Zannheim and their service in the division (1943–1945)]. *Historical and Cultural Studies*. № 1(5). pp. 35–42 [in Ukrainian].
- Ukrainska dyviziia «Halychyna»: Ist.-nubl. Zb** (2008). [Ukrainian division “Halychyna”: Hist.-nubl. coll.]. Upord. M. Slaboshpytskyi. 3-e vyd. Kyiv: Yaroslaviv Val. 232 p. [in Ukrainian].
- Khomiak, O.** (2015). Mobilizatsiia na dobrovolchykh pryntsypakh: nabir do dyvizii Vaffen Ss Halychyna u pryfrontovykh smuhakh (berezen-serpen 1944 r.) [Mobilization on a voluntary basis: recruitment to the Waffen SS Galicia division in the front-line zones (March–August 1944)]. *Intelihtentsiia i vlada. Serii: Istoriiia*. pp. 316–329 [in Ukrainian].
- Chernov, Ye.** (2018). Uchast ukraintsiu u zbroinykh sylakh Nimechchyny v roky Druhoi svitovoi viiny [The participation of Ukrainians in the armed forces of Germany during the Second World War]. *Teoriia ta metodyka navchannia suspilnykh dystsyplin: naukovo-pedahohichnyi zhurnal*. Sumy: SumDPU. No 1 (6). pp. 160–163 [in Ukrainian].
- Shcherban, V.** (2023). Dyviziia «Halychyna» (1943–1945 rr.) [Division “Galichyna” (1943–1945)]. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. 91 p. [in Ukrainian].
- TsDAVO – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchychk orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy [Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine].

*Стаття надійшла до редакції 31.01.2024 р.
Стаття рекомендована до друку 20.02.2024 р.*